

MODUULI 09: LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUDENKÄYTTÖ

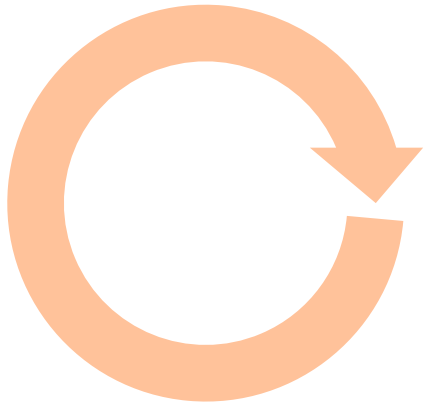
M▲PChipp

EUROOPAN UNIONIN RIGHTS,
EQUALITY AND CITIZENSHIP (REC) -
OHJELMAN TUKEMA HANKE

ARVIOINNIN, ANALYSOINNIN JA INTERVENTIOIDEN SUUNNITTELUN SEITSEMÄN VAIHETTA

vrt. Bentovim, Cox, Bingley Miller, Pizzey & Tapp (2014)

- ▶ Vaihe 1: tunnistaminen ja eteenpäin ohjaus
- ▶ Vaihe 2: tiedon kerääminen
- ▶ Vaihe 3: kerätyn tiedon jäsentely
- ▶ Vaihe 4: haitallisten ja suojaavien käytösmallien tunnistaminen
- ▶ Vaihe 5: lapsen tulevaisuudennäkymien ennustaminen
- ▶ Vaihe 6: interventiosuunnitelman luominen
- ▶ Vaihe 7: intervention tulosten arviointi

Missä tahansa arvioinnin vaiheessa voi ilmetä tarvetta oikeudenkäytölle (poliisin väliintulo, tuomioistuinmenettely tms.).

MIKSI PUHUMME LAPSIYSTÄVÄLLISESTÄ OIKEUSJÄRJESTELMÄSTÄ?

Oikeudenkäyntimenettelyt

- ▶ voivat auttaa interventioiden toteutuksessa, mutta myös aiheuttaa trauman tai uhrin aseman uusiutumisen
- ▶ noudattavat oikeusperiaatteita, joita lapsen ja perheen ei välttämättä ole helppo ymmärtää

Lapsiystävällisessä oikeusjärjestelmässä pyritään

- ▶ välttämään lisähaittojen aiheuttamista laiminlyödyille tai henkisen väkivallan kohteeksi joutuneille lapsille ja uhrin aseman uusiutumista oikeudenkäyntimenettelyn aikana
- ▶ keskittymään lapseen oikeuksien haltijoina

MITÄ LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS MERKITSEE SINULLE?

Mitä ajatuksia ilmaus
"lapsiystävällinen oikeus" tuo mieleesi?

MITÄ LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS MERKITSEE SINULLE?

VIDEO

LASTEN OIKEUKSIEN KONSEPTI

- ▶ Lapset ovat oikeuksien haltijoita.
- ▶ Vanhemmilla, huoltajilla ja ammattilaisilla on velvollisuus suojella lapsia.
- ▶ Myös valtioiden velvollisuutena on suojella ja edistää lasten oikeuksia.
- ▶ Lasten kanssa tai heidän hyväkseen työskentelevien ammattilaisten tulee kunnioittaa ja edistää lasten oikeuksia.
- ▶ Valtioilla on oltava käytössä erityisiä mekanismeja, jotka auttavat lapsia tiedostamaan oikeutensa.

LASTEN OIKEUDET JA LASTENSUOJELU

- ▶ oikeuksiin perustuva lähestymistapa
- ▶ "ihmisarvon kunnioittamiseen ja edistämiseen tähtäävä paradigmanmuutos"
- ▶ lasten kyky osallistua omien oikeuksiensa toteuttamiseen

HAAVOITTUVUUS JA ASEMA OIKEUKSIEN HALTIJOINA

- ▶ Lapset ovat erityisen haavoittuvaisia ja suojelun tarpeessa silloin, kun kyseessä on laiminlyönti tai henkinen väkivalta.
- ▶ Ristiriita:
 - ▶ lasten haavoittuvuus ja suojelun tarve
 - ▶ lasten näkeminen itsenäisinä oikeuksien haltijoina ja heidän itsemääräämisoikeutensa kunnioittaminen

LAPSIYSTÄVÄLLISEN OIKEUDENKÄYTÖN KONSEPTI

Yleismaailmalliset: Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, Lapsen oikeuksien sopimus

Alueelliset:

- ▶ Euroopan unionin perusoikeuskirja
- ▶ Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksymät lapsiystävällistä oikeudenkäyttöä koskevat ohjeet(2010)
- ▶ EU:n suuntaviivat lapsen oikeuksien edistämisestä ja suojaamisesta (2007)

Kansalliset: kansalliset lait

LAPSIYSTÄVÄLLISEN OIKEUDENKÄYTÖN KONSEPTI

Euroopan neuvoston ministerikomitean hyväksymät lapsiystävällistä oikeudenkäyttöä koskevat ohjeet

- ▶ otettiin käyttöön vuonna 2010
- ▶ pohjautuvat asiantuntijoiden ja lasten konsultointiprosessiin
- ▶ pohjautuvat olemassaoleville kansainvälisille, eurooppalaisille ja kansallisille standardeille
- ▶ perustuvat erityisesti lasten oikeuksien sopimukseen
- ▶ pyrkivät määrittelemään lapsiystävällisen oikeudenkäytön peruseriaatteet
- ▶ toimivat käytännön ohjeena standardien soveltamisessa ja niiden noudattamisen edistämisessä

OHJEIDEN PERUSPERIAATTEET

Perusperiaatteisiin kuuluvat:

- ▶ syrjinnältä suojeleminen
- ▶ lapsen etu
- ▶ osallisuus
- ▶ arvokkuus
- ▶ oikeusturva

VAPAAUS SYRJINNÄSTÄ

Oikeus vapauteen syrjinnästä

- ▶ Lapsiystävälliset oikeuskäytännöt koskevat kaikkia lapsia.
- ▶ Lapsilla on oikeus tulla suojelluksi sekä suoralta että epäsuoralta syrjinnältä.
- ▶ Syrjinnältä suojeleminen on erityisen tärkeää silloin kun kyseessä on vammaisen lapsi, lapsi jolla on poikkeava kansallinen tai etninen tausta tai erityisen haavoittuvassa asemassa oleva lapsi.
- ▶ Yksi henkilö voi johtua syrjinnän kohteeksi useista eri syistä.

VAPAAUS SYRJINNÄSTÄ

Keskustelkaa syrjintätilanteista, joihin lapsi saattaa joutua oikeudenkäyntimenettelyjen tai lastensuojeluprosessin aikana.

LAPSEN ETU

Mikä on lapsen etu?

- ▶ **Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 3** "1. Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu."
- ▶ Aikuisten tekemissä päätöksissä on huomioitava se, kuinka ne vaikuttavat lapsiin:
 - ▶ Lastensuojelu- tai huoltajuuskiistatilanteissa päätökset tulisi tehdä **lapsen edun** perusteella ja lapsen kanssa tulisi keskustella asiasta.
 - ▶ Ammattilaisten tulee aina ajatella ensin sitä, mikä on parasta lapselle (esimerkiksi huostaanottotilanteissa tulee miettiä, mikä on lapsen kannalta paras sijoituspaikka).

LAPSEN ETUUN LIITTYVIÄ HAASTEITA

Lapsen etu on haastava käsite

- ▶ Lapsen edun arviointi edellyttää tilanteen kartoittamista ja lapsen kanssa keskustelemista.
- ▶ Jokaisen lapsen tilanne tulee arvioida erikseen, kaikki tilanteeseen liittyvät tekijät huomioiden.
- ▶ On tärkeää konsultoida lapsen kanssa työskenteleviä asiantuntijoita.
- ▶ Eturistiriidoista vanhempien tai muiden huoltajien ja lapsen välillä tulee olla tietoinen.
- ▶ Vanhemmille ja muille huoltajille tulee kertoa, mikä on lapsen etu.

LAPSEN ETUUN LIITTYVIÄ HAASTEITA

Keskustelkaa työssänne kohtaamistanne tapauksista, joissa lapsen etu ja vanhempien etu ovat olleet ristiriidassa keskenään.

OSALLISUUS

Mitä osallisuus on?

- ▶ tietoa ja neuvoja
- ▶ lapsen näkemysten kuulemista
- ▶ lapsen huomioimista
- ▶ Mitä muuta?

OSALLISUUTEEN LIITTYVIÄT HAASTEITA

Osallistuminen ei aina ole yksinkertaista

- ▶ stressi ja paine
- ▶ lojaalisuusristiriidat
- ▶ toistuvat kuulemiset monialaisissa konteksteissa
- ▶ lapsen kokema vaikutusmahdollisuuksien puute
- ▶ lapsen lausuntojen tulkitseminen ja riittävä huomiointi

OSALLISUUTEEN LIITTYVIÄT HAASTEITA

Kertokaa esimerkkejä tilanteista, joissa osallisuus ei toteutunut onnistuneesti.

Mikä on osallisuuden haaste teidän näkökulmasta?

LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS ON...

Euroopan neuvoston lapsiystävällistä oikeudenkäyttöä koskevien ohjeiden mukaan se on:

- ▶ ymmärrettävää ja selkeää
- ▶ lapsen iän huomioivaa
- ▶ nopeaa
- ▶ perusteellista
- ▶ lapsen tarpeet huomioivaa ja niihin mukautuvaa
- ▶ oikeusturvaa kunnioittavaa
- ▶ osallistumis- ja ymmärtämisoikeutta kunnioittavaa
- ▶ yksityisyydensuojaa kunnioittavaa
- ▶ koskemattomuutta ja ihmisarvoa kunnioittavaa

LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS ON...

Ohjeet koskevat kaikkia oikeusmenettelytilanteita:

- ▶ ennen oikeudenkäyntiä, sen aikana ja sen jälkeen
- ▶ rikosoikeus (esim. todistajat, uhrit, syytetyt)
- ▶ yksityisoikeus (perheoikeus, siviilioikeus, hoitojärjestelmät)
- ▶ hallinto-oikeus (hallinnolliset menettelyt, esim. lastensuojelutapaukset)

KUKA HYÖTYY LAPSIYSTÄVÄLLISESTÄ OIKEUDESTA?

Lapsi itse

- ▶ Lapsen oikeuksia kunnioitetaan.
- ▶ Lapsi ei joudu uhrin asemaan.
- ▶ Kokemus on lapselle voimaannuttava.
- ▶ Pitkällä aikavälillä saavutetaan parempia tuloksia.

Asiantuntija (syyttäjä, lakimies, tuomari, sosiaalityöntekijä, poliisi jne.)

- ▶ tarkempaa, näyttöön perustuvaa tietoa oikeudenkäyntiä varten
- ▶ tarkempaa päätöksentekoa
- ▶ täsmällisempiä, nopeampia oikeudenkäyntejä
- ▶ luottamukseen perustuva, sujuvampi yhteistyö alan ammattilaisten välillä

KUKA HYÖTYY LAPSIYSTÄVÄLLISESTÄ OIKEUDESTA?

Järjestelmä

- ▶ enemmän tietoa = tehokkaampi interventio
- ▶ käytännön toiminnan laatu paranee
- ▶ tehokkaampaa yhteistyötä alojen välillä = lisäapua päätöksentekoon

LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS ENNEN OIKEUDENKÄYNTIÄ

Ennen oikeudenkäyntiä

- ▶ Rikosoikeudellisella vastuulla on alaikäraja.
- ▶ Etsitään vaihtoehtoja oikeudenkäynnille.
- ▶ Lapsille kerrotaan asioista asianmukaisella tavalla ja heidät huomioidaan heihin liittyvissä tapauksissa ja asioissa.
- ▶ Lapsille tarjotaan lainopillinen neuvonantaja, joka auttaa heitä ymmärtämään oikeudenkäyntiprosessia, mikäli he ovat vaikeuksissa lain kanssa.
- ▶ Järjestelmään sisältyy erilaisia tukimekanismeja.
- ▶ Kuulustelut ja haastattelut toteutetaan lapsiystävällisesti (lapsen iän huomioiden asianmukaiset materiaalit, lapsen mahdollisten erityistarpeiden huomioiminen jne.).

LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS OIKEUDENKÄYNNIN AIKANA

Oikeudenkäynnin aikana

- ▶ Lapsilla on oikeus lainopilliseen neuvonantajaan ja edustajaan oikeudenkäynneissä.
- ▶ Lapsilla on oikeus tulla kuulluksi ja ilmaista mielipiteensä prosessin kaikissa vaiheissa.
 - ▶ Oikeudenkäynnissä tulee käyttää asianmukaisia kommunikointitekniikoita.
 - ▶ Ympäristön tulee olla lapsiystävällinen.
- ▶ Prosessin tulee olla tehokas ja mahdollisimman viiveetön.
- ▶ Todisteiden keräämisprosessin on oltava lapsiystävällinen.

LAPSIYSTÄVÄLLINEN OIKEUS OIKEUDENKÄYNNIN JÄLKEEN

Oikeudenkäynnin jälkeen

- ▶ Lapselle tulee antaa tietoa oikeudenkäynnin lopputuloksesta ja jatkotoimenpiteistä.
- ▶ Lapselle tulee tarjota tukijärjestelmä (keskusteluapua, kuntoutusta jne.) ja tilannetta tulee seurata.
- ▶ Oikeuden päätökset tulee panna täytäntöön ja toteutumista on seurattava.
- ▶ Tilanteeseen tulee soveltaa kansainvälisiä standardeja ja parhaita käytäntöjä.

MONIALAISUUTEEN LIITTYVIÄ HAASTEITA

Monialaisen yhteistyön haasteet

- ▶ koulutukseen, tietoihin ja kokemuksiin liittyvät erot
- ▶ erot lastensuojelun perusosaamisen tasossa
- ▶ vaihtelevat kontaktit tilanteeseen liittyviin perheenjäseniin
- ▶ erilaiset näkökulmat

HARJOITUS

HARJOITUS:

Lapsen oikeudet kansallisessa kontekstissa

YHTEENVETO

KOLOFONI

- ▶ Tämä kansainväliseen käyttöön tarkoitettu koulutusmateriaali on tuotettu osana **MAPChiPP**-projektia (**Multi-disciplinary Assessment and Participation in Child Protection Proceedings: training program with modules and toolbox, international network**).
- ▶ Tämä yhteistyöprojekti on Euroopan unionin **Rights, Equality and Citizenship (REC) -projektin tukema hanke**. Sen toteutukseen ovat osallistuneet seuraavat lastensuojelujärjestöt: Das Deutsche Institut für Jugendhilfe und Familienrecht e. V. (Saksa), Család, Gyermek, Ifjúsági Egyesület (Unkari), Lastekaitse Liit (Viro), Nederlands Jeugdinstituut (Hollanti) ja Child and Family Training (UK).
- ▶ **Moduuli 09: Lapsiystävällinen oikeudenkäyttö** on pääasiallisesti Lastekaitse Liiton tutkijoiden (Kiira Gornischeff ja Helen Karu) kehittämä.
- ▶ Haluamme kiittää seuraavia henkilöitä heidän merkittävästä tuestaan tämän materiaalin valmistelussa: tri Maria Herczog ja Henriette Katzenstein.
- ▶ © 2017 **MAPChiPP-hankekonsortio** Kaikki oikeudet pidätetään.